

CUPRINS

...Curat ghinion dacă pățești asta! Sufli și-n iaurt ca să nu te frigi (la masă, în carieră sau, în general, în viață)	7
Caracterul superstițios al unor vechi sărbători păgâne sau legate de creștinismul popular.....	22
13 cu ghinion și alte prevestiri negative. Magia neagră a numerelor, și nu numai a lor	38
Animalele bune și jivinele rele fantastice.....	46
Banii care aduc (ne)fericirea, mâncărimea în palmă și alte senzații speciale.....	88
Comportament social mai mult sau mai puțin discutabil	103
Considerații socioprofesionale bântuite de tot felul de prevestiri	115
Gospodăria rurală, un microunivers magic	129
Meseriile orășenilor circumscrise de semne fabuloase	158
De la vraci la vrăjitoare, o cale atât de simplă și confuzantă.....	178
În numele Domnului: convenții, credințe, eresuri	195
Viața și soarta: naștere, botez, înmormântare.....	226
Iubire, nuntă, divorț – o viziune a sentimentelor.....	246
Mâncare, băutură, pofte fără de sațiu	263
Natura imprevizibilă și Cosmosul misterios	282
Noroc, șansă, coincidențe fericite	293
De ce lăutarii nu își împrumută niciodată instrumentele, și alte superstiții ale romilor.....	299
Timpul – anii, zilele, clipele... veșnicia.....	305
Bibliografia celor 13 pisici negre.....	323

...Curat ghinion dacă pățești asta! Sufli și-n iaurt ca să nu te frigi (la masă, în carieră sau, în general, în viață)

Marțea sunt trei ceasuri rele, în care ți se pot întâmpla o mulțime de nenorociri. Când o pisică neagră îți taie calea, te poți aștepta la un ghinion ieșit din comun. (Totuși, pentru alții, pisica neagră preia toată energia negativă din casă; dacă traversează prin fața cuiva, îi va aduce noroc în acea zi sau noapte.) Dacă e vineri 13, poate fi și mai rău. (În multe locuri din lume, etajul 13 nici nu există: se trece de la 12 direct la 14.) Trebuie să te rogi ca nu cumva, pe uliță, să-ți iasă în cale o leliță cu găleata goală care se îndreaptă spre fântână. Dacă ești un celebru antrenor de fotbal, nu îți schimbi niciodată șapca norocoasă. Sau nu uiți ca, din când în când, eventual când ești filmat de camerele de televiziune pe bancă, să pupi insistent colecția de iconițe din dotare.

Nu faci nicio plată luna, ca să nu ajungi să dai bani cu ghiotura toată săptămâna. În funcție de ce palmă te mănâncă, stânga sau dreapta, știi exact dacă dai bani sau aștepti să primești. De Anul Nou, se impune să ai buzunarele burdușite cu bancnote, dacă vrei ca banii să curgă spre tine cu nemiluita în următoarele 12 luni. Tot atunci, nu strică să porți lenjerie intimă roșie, fiindcă – nu-i așa? – îți dorești să ai parte de multă iubire, în versiunea pronunțat erotică, peste an. Roșul este, oricum, culoarea predestinată simbolic chestiunilor vitale din biografia ta, dovadă că, în momentele de cumpănă, îți dovedești sinceritatea și loialitatea jurând pe roșu. Mulți oameni poartă ceva roșu și ca să nu fie deocheați.

Dacă ești îndrăgostit până peste cap și mergi pe stradă ținând-o de mână pe iubita ta, Doamne ferește să calci peste un canal cu trei, patru, cinci sau cine știe ce alt număr fatidic de găuri, totul se poate prăbuși într-o clipă. Se spune și că, dacă o fată necăsătorită sparge o oglindă din greșală, ea va rămâne singură și nici că se va mai căsători vreme de șapte ani. Visele din ajunul Sfântului Andrei (30 noiembrie) sunt edificatoare. În tradiția românească se spune că fetele care își pun busuioc sub pernă în această noapte își vor visa ursitul. Iar, dincolo de asta, dacă va observa forma unei inimioare în zațul rămas în ceașca de cafea, este un indiciu clar că va avea parte de o nouă poveste de dragoste.

LBRIS

We know
books

Ajunsă în pragul unirii destinelor din perspectivă legală, o femeie își ia anumite precauții. De pildă, cel mai important este că mirele nu are voie să-și vadă mireasa în rochia ei înainte de ceremonie, altfel riscă să aibă ghinion în căsnicie. Dacă verigheta îi cade de pe deget înainte sau în timpul cununiei religioase, se consideră un semn rău, prevestind despărțirea. Plânsul miresei nu e zadarnic în acea zi. Dacă mireasa plânge în ziua nunții, înaintea slujbei de la biserică sau a ritualului administrativ de la Oficiul Stării Civile, ea va avea o căsnicie fericită și plină de bucurii, deoarece a vărsat deja toate lacrimile pentru acea zi. Fata care prinde buchetul miresei la nuntă se crede că va fi următoarea care se va căsători.

Trebuie să fii foarte atent să nu care cumva să verși sarea pe masă: te paște inevitabil o ceartă cu cine nu trebuie, în cuplu sau în familie. Pentru a anula efectul, e musai să arunci, cât ai clipi, un vârf de cuțit de sare peste umărul stâng.

Și așa mai departe: „Câte bordeie, atâtea obiceiuri!” (mă rog, obiceiuri). Nu mi-am propus să inventariez și să comentez toate superstițiile pe care sunt clădite fricile, temerile și angostările noastre. Ar fi oricum ceva imposibil, numărul acestora este efectiv uriaș și proliferază diferit, se metamorfozează felurit în funcție de societate, etapă istorică sau grup social. Subconștientul colectiv funcționează întotdeauna uimitor, tulburător, copleșitor, sfidând adesea cutumele, dar și predicțiile logicii comune. Își face de cap aleatoriu, uneori fantezist de inventiv, generând fantasme de care folclorul urban, pe urmele ethosului popular, nu mai poate face abstracție.

Conform definiției uzuale, superstiția „este o credință în care un fapt concret, bine determinat, are o explicație mistică sau magică ori doar asumată cultural, social sau religios fără niciun temei științific, legată de spirite, farmece, vrăji, semne prevestitoare, obiecte care poartă noroc, forțe supranaturale”.

Definițiile termenului variază, dar superstițiile sunt descrise în mod obișnuit în chip de credințe iraționale care contrazic cunoștințele științifice despre lume. Se consideră că „presupusul mecanism de acțiune al unei superstiții este incompatibil cu înțelegerea noastră despre lumea fizică”, iar de multe ori se adaugă că aceste credințe nu sunt doar greșite din punct de vedere științific, ci și realmente imposibile. În mod similar, se definesc superstițiile ca fiind „credințe iraționale conform cărora un obiect, o acțiune sau o circumstanță care nu este legată logic de un curs al evenimentelor îi influențează rezultatul”. Dar și că superstițiile „presupun o înțelegere eronată a cauzei și efectului, care a fost respinsă de știința modernă”. Dicționarele le descriu ca fiind „iraționale, nefondate” sau ca niște „concepții false despre cauzalitate, credință sau practică”, unele care pot fi caracterizate ca fiind „fără

bază pe rațiunea umană sau cunoștințele științifice“. Noțiunea de practici superstițioase nu este, în general, legată cauzal de rezultate.

Este evident că tot ceea ce este considerat superstițios variază în funcție de cultură și epocă. De aceea, „dacă o cultură nu a adoptat încă știința ca standard, atunci ceea ce considerăm magie sau superstiție poate fi, adesea, știința populară sau religia locală“. Se subliniază că superstițiile sunt adesea considerate nelalocul lor în timpurile mai noi și sunt influențate de știința modernă și de noțiunile sale despre ceea ce este văzut ca rațional sau irațional, supraviețuind ca rămășițe ale unor credințe și practici populare mai vechi.

Se spune, de asemenea, că, pe lângă faptul că sunt iraționale și (inter)dependente cultural, superstițiile trebuie să fie instrumentale; în consecință, cine se bazează pe o astfel de credință așteaptă un efect real, cum ar fi creșterea șanselor de a câștiga un premiu la loterie sau la o tombolă. Această distincție exclude practicile în care participanții se așteaptă doar să se amuze informal.

Practicile religioase care diferă de religiile în mod obișnuit acceptate într-o anumită cultură sunt uneori numite superstițioase; în mod similar, practicile noi aduse într-o comunitate religioasă consacrată pot fi, de asemenea, etichetate drept superstițioase, în încercarea evidentă de a le exclude. De asemenea, o manifestare excesivă de devoțiune a fost adesea etichetată drept „comportament superstițios“.

În Antichitate, termenul latin *superstitio*, la fel ca echivalentul său grecesc *deisidaimonia*, a fost asociat cu ritualuri exagerate și cu o atitudine credulă față de profeții. Politeiștii greci și romani, care își modelau relațiile cu zeii conform unor termeni politici și sociali, îi disprețuiau pe cei care tremurau constant de frică la gândul zeilor, așa cum un sclav se temea de un stăpân crud și capricios. O astfel de frică de zei era ceea ce romanii înțelegeau prin „superstiție“. Cicero (106–43 î.Hr.) a pus în conexiune superstiția cu religia dominantă a vremii sale, afirmând: *Nec vero superstitione tollenda religio tollitur* – „Nu distrugi religia distrugând superstiția“. *Enciclopedia* lui Diderot din secolul al XVIII-lea definește superstiția ca fiind „orice exces de religie în general“ și o leagă în mod specific de păgânism.

În al său *Preludiu despre captivitatea Bisericii în Babilon* (din 1520), Martin Luther, care numea papalitatea „izvorul și fântâna tuturor superstițiilor“, îi acuză pe papi de conspirații bazate pe superstiții: „Căci abia dacă a existat vreo episcopie celebră care să aibă atât de puțini pontifi învățați, doar prin violență, intrigi și superstiție i-a depășit până acum pe ceilalți. Căci oamenii care au ocupat Scaunul Roman acum o mie de ani diferă atât de mult de cei care au ajuns la putere ulterior, încât este obligat să refuzi numele de pontif roman fie primului, fie celui de-al doilea“.

Catehismul actual al Bisericii Catolice consideră superstiția ca fiind păcătoasă în sensul că denotă „un exces pervers al religiei“, ca o lipsă demonstrată de încredere în providența divină și o încălcare a primeia dintre Cele Zece Porunci. Catehismul stabilește o linie defensivă împotriva acuzației că doctrina catolică este superstițioasă: „Superstiția este o deviere a sentimentului religios și a practicilor pe care acest sentiment le impune. Poate afecta chiar cultul pe care îl oferim adevăratului Dumnezeu, de exemplu, atunci când cineva atribuie o importanță într-un fel magic anumitor practici altfel legitime sau necesare. A atribui eficacitatea rugăciunilor sau a semnelor sacramentale simplei lor îndepliniri exterioare, separat de dispozițiile interioare pe care le cer, înseamnă a cădea în superstiție“.

În doctrina Bisericii Ortodoxe, superstiția este definită drept o „credință falsă, de prisos și păcătoasă“, prin care adevărul dumnezeiesc este deformat, iar Dumnezeu este defăimat. În pravila bisericească, superstițiile sunt privite ca rămășițe ale lumii păgâne și ignoranței spirituale. Ele sunt strict interzise credincioșilor.

Poziția teologică a Bisericii se fundamentează pe argumente specifice, cum ar fi încălcarea primei porunci din Decalog, respectiv defăimarea Providenței. Conform platformei Doxologia, a crede în superstiții înseamnă a pune la îndoială purtarea de grijă (Providența) a lui Dumnezeu. Omul ajunge să creadă că destinul său depinde de semne arbitrare (pisica neagră, numărul 13 ș.a.m.d.), și nu de voința divină. Luarea numelui Divin în deșert sau înlocuirea credinței sincere cu frica de „semne magice“ este considerată o formă tipică de idolatrie sau o rătăcire pedepsită de canoane. Egalarea superstiției cu vrăjitoria reprezintă o altă încadrare canonică a acestui păcat. În *Pravila Bisericească* creștin ortodoxă, orice fel de credință deșartă este categorisită la fel ca vrăjitoria și magia (potrivit Sinoadelor Ecumenice). Gravitatea păcatului în sine este uriașă. Deoarece se bazează pe necredință și frică irațională, teologii consideră superstiția o ofensă adusă Duhului Sfânt, izolându-l pe om de harul divin.

Biserica Ortodoxă respinge ferm așa-numita „teologie băbească“ – obiceiurile și cutumele populare fără fundament biblic sau liturgic (cum ar fi interdicția de a mătura seara, frica de a începe un lucru marțea ori interzicerea participării mamei la botez din motive mistice). Teologia ortodoxă avertizează că superficialitatea duce la un „sincretism periculos“, unde credincioșii amestecă rugăciunea curată cu descântecelor, talismanele sau ritualurile magice. De aceea „Biserica Ortodoxă îndeamnă la o credință rațională, bazată pe Sfânta Scriptură, Sfintele Taine și rugăciune“, eliminând complet frica de semne și superstiții.

Cartea lui Dieter Harmening din 1979, *Superstitio*, clasifică superstițiile în trei categorii: magie, divinație și ritualuri religioase. Categoria ritualurilor religioase se subîmparte

în cea legată de „semne“ și cea legată de „timp“. A doua subcategorie constituie prognoșticturile temporale, cum ar fi respectarea diferitelor zile legate de acestea, cum ar fi zilele caniculare, zilele egiptene, prognoșticul anual și lunile, în timp ce categoria semnelor constituie indicii legate de anumite comportamente ale animalelor (cum ar fi țipetele păsărilor sau nechezatul cailor), dar și observarea cometelor sau visele. Potrivit lui Chardonnnens, subcategoria semnelor necesită de obicei un observator care ar putea ajuta la interpretarea indiciilor, iar un astfel de observator nu trebuie neapărat să fie un participant activ la observare. Potrivit lui, un participant la categoria divinației poate avea nevoie să depășească simpla observație și să fie participant activ la o anumită acțiune. Exemple de superstiții de divinație includ astrologia judiciară, necromanția (invocarea morților pentru aflarea viitorului), haruspicia (prezicerea viitorului prin examinarea măruntaielor animalelor jertfite ritualic), tragerea la sorți, geomanția (predicții realizate prin trasarea pe pământ sau prin analiza unor grămăjoare de pământ aruncate), aeromanția (interpretarea unor fenomene atmosferice) și profeția. Chardonnnens spune că superstițiile aparținând categoriei magice sunt extrem de ermetice și ritualice: exemplele includ vrăjitoria, poțiuniile, incantațiile, amuletele etc. În schimb, categoria observației are nevoie de un observator, iar categoria divinației are nevoie de un participant care să spună ce trebuie observat, în timp ce magia necesită un participant care trebuie să urmeze un protocol pentru a influența viitorul, toate aceste trei tipuri de superstiții necesitând etape succesive de participare și cunoaștere. Chardonnnens definește „prognoșticarea“ ca fiind acea componentă a superstiției care așteaptă cunoașterea viitorului prin aplicarea sistematică a unui ritual și a unei ordini date.

Profeția poate fi clasificată sub tema divinației; exemplele îi includ pe profeții Vechiului Testament, alegoria tipologică biblică, cele cincisprezece semne dinaintea Zilei Judecării și numeroasele profeții exprimate de sfinți. Tradiția creștină, bazată pe scrierile atribuite Sfântului Ieronim, menționează 15 semne apocaliptice care vor preceda Ziua Judecării și sfârșitul lumii, câte unul pentru fiecare dintre ultimele 15 zile. În ziua 1: Apele vor crește și se vor ridica deasupra munților cu 15 coți. Ziua 2: Apele vor scădea atât de mult încât vor fi abia vizibile. Ziua 3: Mările și oceanele se vor aduna și vor părea că stau pe loc, nemișcate. Ziua 4: Toate viețuitoarele marine se vor strânge la suprafață și vor scoate sunete ciudate. Ziua 5: Toate apele vor lua foc și vor arde. Ziua 6: Pământul va fi acoperit de o rouă de foc, iarba și copacii vor arde. Ziua 7: Toate clădirile și construcțiile omenești se vor prăbuși. Ziua 8: Pietrele se vor ciocni între ele și se vor sfărâma. Ziua 9: Va avea loc un cutremur catastrofal, cel mai mare din istorie. Ziua 10: Pământul se va nivela, devenind plat. Ziua 11: Oamenii vor ieși din ascunzișuri și vor rătăci buimaci, fără a putea rosti vreun cuvânt. Ziua 12: Toate

stelele și corpurile cerești vor cădea de pe cer. Ziua 13: Toți oamenii vor muri pentru a învia apoi o dată cu restul morților. Ziua 14: Cerul și Pământul vor arde în întregime. Ziua 15: Se va crea un cer nou și un pământ nou, marcând începutul noilor veșnicii și Ziua Judecării de Apoi. Aceste relatări se regăsesc în izvoarele patristice consacrate (precum cele consemnate de venerabilul Beda) și subliniază transformarea radicală a Cosmosului.

Chardonnens subliniază că, din moment ce multe aspecte ale experienței religioase sunt legate de profeție, Biserica medievală tolerează același lucru. El consideră că s-ar putea diferenția între acele tipuri de profeții care sunt inspirate de Dumnezeu sau de Satana și slujitorii săi, cărora le lipsește inspirația divină. Dar, practic, majoritatea, dacă nu toate, cuvintelor legate de profeție ar trebui interpretate ca fiind inspirate de Dumnezeu.

Identificarea a ceva drept superstiție exprimă, în general, o opinie din start peiorativă. Însă elementele denumite astfel în limbajul comun sunt numite în mod obișnuit credințe populare în folclor.

Definițiile din *Dicționarul Oxford al Limbii Engleze* (OED) „transmit judecata de valoare și atribuirea fricii și ignoranței fără a face suficientă dreptate sistemelor elaborate de superstiții”. Chardonnens spune că elementul religios din denotațiile OED nu este înțeles ca un sistem coerent și mărturisește o credință într-o putere superioară din partea compiloratorilor dicționarului.

Enciclopedia Superstițiilor de Richard Webster subliniază că multe superstiții au legături cu religia, că oamenii pot avea percepții subiective individuale față de superstiții unii împotriva altora (oamenii de o credință sunt predispuși să-i numească pe oamenii de o altă credință superstițioși); Constantin considera păgânismul o superstiție; Tacit, pe de altă parte, considera creștinismul o superstiție dăunătoare; Saul din Tars și Martin Luther percepeau orice element care nu era centrat pe Hristos ca fiind superstițios. Potrivit lui Dale Martin, diferențele de opinie cu privire la ceea ce constituie „superstiție” pot deveni evidente atunci când cineva trece de la o cultură la alta.

Deși formarea cuvântului latin este clară, provenind de la verbul *superstare*, „a sta deasupra, a sta pe; a supraviețui”, sensul său original este mai puțin clar. Poate fi interpretat ca „a sta deasupra unui lucru cu uimire sau venerație”, dar au fost sugerate și alte posibilități, de exemplu, sensul de exces, adică scrupulozitate excesivă sau ceremonialul excesiv în îndeplinirea riturilor religioase ori supraviețuirea unor obiceiuri religioase vechi, iraționale.

Cea mai veche utilizare cunoscută ca substantiv se găsește la Plautus, Ennius și mai târziu la Pliniu cel Bătrân, cu sensul de artă a divinației. Din utilizarea sa în latina clasică a

lui Tit Liviu și Ovidiu, este folosit în sensul peiorativ pe care îl are astăzi: de frică excesivă față de zei sau credință religioasă nerezonabilă, evident spre deosebire de *religio*, venerația corectă și rezonabilă față de zei. Cicero a derivat termenul din *superstitiosi*, însemnând literal „cei rămași“, adică „supraviețuitorii“ sau „descendenții“, asociind acest lucru cu anxietatea excesivă a părinților în speranța că copiii lor le vor supraviețui pentru a îndeplini ritualurile funerare necesare.

Potrivit lui Michael David Bailey, o dată cu utilizarea termenului de către Pliniu, magia s-a apropiat tot mai mult de superstiție; iar acuzațiile de superstiție au fost formulate pentru prima dată de autoritățile romane asupra supușilor lor creștini. La rândul lor, scriitorii creștini timpurii au considerat toate cultele romane și păgâne ca fiind superstițioase, venerând zei falși, îngeri căzuți și demoni. O dată cu utilizarea pe scară largă a credinței creștine, aproape toate formele de magie au început să fie descrise ca forme de superstiție.

În 1948, psihologul comportamental B. F. Skinner a publicat un articol în *Journal of Experimental Psychology*, în care și-a descris porumbeii manifestând ceea ce părea a fi un comportament superstițios. Un porumbel se învățea în colivie, altul își balansa capul într-o mișcare de pendul, în timp ce alții manifestau și o varietate de alte comportamente. Deoarece aceste comportamente erau toate făcute ritualic, în încercarea de a primi hrană de la un distribuitor, chiar dacă distribuitorul fusese deja programat să elibereze hrană la intervale stabile, indiferent de acțiunile porumbeilor, Skinner credea că porumbeii încercau să le influențeze programul de hrănire prin efectuarea acestor acțiuni. Apoi a extins această afirmație ca un argument privind natura comportamentului superstițios la oameni.

Dintr-o perspectivă mai simplă, selecția naturală va tinde să întărească o tendință de a genera asocieri slabe sau euristice (procese prin care oamenii folosesc scurtături mentale pentru a lua decizii) generalizate. Dacă există un avantaj puternic în ceea ce privește efectuarea unor asocieri corecte, atunci acesta va depăși aspectele negative ale efectuării multor asocieri incorecte, „superstițioase“. De asemenea, s-a susținut că pot exista legături între tulburarea obsesiv-compulsivă (Obsessive-Compulsive Disorder / OCD) și superstiții. Se afirmă că superstițiile sunt credințe înrădăcinate îndelung, care sunt fixate mai degrabă în coincidențe și/sau tradiție culturală decât în logică și fapte.

OCD-ul care implică superstiție este adesea denumit „gândire magică“. Persoanele cu acest tip de manifestare cred că, dacă nu își asumă o anumită „superstiție“, atunci ceva rău se va întâmpla fie lor, fie altora. Deși poate apărea la oricine, acest sindrom apare mai des la persoanele cu un background religios sau la persoanele care au crescut într-o cultură care crede în magie și efectuează ritualuri. Așa cum s-a menționat anterior în articolul de

mai sus, superstiția și profețiile sunt uneori legate între ele. Persoanele cu OCD religios sau superstițios pot avea compulsii și pot efectua comportamente ritualice. Cei cu OCD „gândire magică” își pot da seama că efectuarea unei acțiuni nu va „salva” de fapt pe cineva, dar teama că, dacă nu efectuează un anumit comportament, cineva ar putea fi rănit este atât de copleșitoare încât o fac doar pentru a fi siguri. Persoanele cu OCD superstițios vor face tot posibilul să evite ceva considerat „ghinionist”. Cum ar fi etajul 13 al unei clădiri, camera a 13-a, anumite numere sau culori, pentru că, dacă nu o fac, cred că se poate întâmpla ceva oribil. Deși OCD-ul superstițios poate funcționa invers, adică cineva va purta întotdeauna un anumit articol de îmbrăcăminte sau bijuterii sau va purta un anumit articol, cum ar fi o geantă, deoarece îi aduce „noroc” și permite ca lucrurile bune să se întâmple.

Oamenii par să creadă că superstițiile influențează evenimentele prin schimbarea probabilității rezultatelor posibile în prezent mai degrabă decât prin crearea de noi rezultate posibile. În evenimentele sportive, de exemplu, se crede că un ritual sau un obiect norocos crește șansa ca un atlet să performeze la apogeul abilităților sale, mai degrabă decât să-i crească abilitatea generală la sportul respectiv.

Psihologul Stuart Vyse a subliniat că până în jurul anului 2010 „majoritatea cercetătorilor au presupus că superstițiile sunt iraționale și și-au concentrat atenția pe descoperirea motivului pentru care oamenii sunt superstițioși”. Vyse a continuat să descrie studii care au analizat relația dintre performanță și ritualurile superstițioase. Lucrările preliminare au indicat că astfel de ritualuri pot reduce stresul și, prin urmare, pot îmbunătăți performanța, dar, a spus Vyse, „...nu pentru că sunt superstițioase, ci pentru că sunt ritualuri... Deci nu există magie reală, dar există un pic de magie calmantă în efectuarea unei secvențe ritualice înainte de a încerca o activitate de înaltă presiune... Orice ritual vechi este bun”.

În Epoca clasică, existența zeilor a fost dezbătută activ atât între filosofi, cât și între teologi, iar opoziția față de superstiție a apărut pe cale de consecință logică. Poemul *De rerum natura*, scris de poetul și filosoful roman Lucrețiu, a dezvoltat și mai mult opoziția față de superstiție. Opera lui Cicero, *De natura deorum*, a avut, de asemenea, o mare influență asupra dezvoltării conceptului modern de superstiție, precum și a cuvântului în sine. În timp ce Cicero distingea între *superstitio* și *religio*, Lucrețiu a folosit doar cuvântul *religio*. Cicero, pentru care *superstitio* însemna „frica excesivă de zei”, a scris că *superstitio, non religio, tollenda est*, ceea ce înseamnă că doar superstiția, și nu religia ar trebui abolită. Imperiul Roman a emis, de asemenea, legi care îi condamnau pe cei care stârneau o frică religioasă excesivă la alții.

În Evul Mediu, ideea influenței lui Dumnezeu asupra evenimentelor lumii a rămas în mare parte necontestată. *Ordaliile* erau destul de frecvente, chiar dacă Frederic al II-lea (1194–1250 d.Hr.) a fost primul rege care a interzis în mod explicit astfel de probatorii, deoarece acestea erau considerate „iraționale”. *Ordalia* sau „judecata lui Dumnezeu” a fost în Evul Mediu un mod de a stabili dreptatea printr-o formă de încercare de natură religioasă, provenind din obiceiurile francilor sau probabil din Vechiul Testament, care consta în supunerea suspectului la o încercare dureroasă, chiar potențial fatală, al cărei rezultat, teoretic determinat de o divinitate sau de însuși Dumnezeu, făcea posibilă concluzia că suspectul era vinovat sau nevinovat. Supunerea părților aflate în litigiu la diferite probe (de exemplu proba focului, a apei clocotite sau a fierului încins), practică mai ales la începutul Evului Mediu, în vestul Europei, se baza pe credințe și postulate religioase: dacă acuzatul era nevinovat, Dumnezeu, care știa asta, îl ajuta să depășească încercarea. Totuși, această formă de justiție nu a fost aplicată de autoritățile religioase, ci în cele din urmă, condamnată de Biserică. Proba focului putea consta în trecerea fără îmbrăcăminte prin foc, mersul fără încălțări pe jărat, ținerea în mână a unui obiect din fier încins sau proba apei clocotite care consta în scoaterea unui obiect dintr-un vas cu apă clocotită. Dacă arsurile se vindeau în câteva zile, cel supus probei era declarat nevinovat.

Redescoperirea operelor clasice pierdute (în Renaștere) și progresul științific au dus la o neîncredere tot mai mare în superstiții. O nouă perspectivă, mai raționalistă, începea să fie utilizată în exegeză. Opoziția față de superstiție a fost esențială pentru Iluminism. Primul filosof care a îndrăznit să critice superstiția public și în formă scrisă a fost Baruch Spinoza, o figură-cheie în Iluminism.

Majoritatea superstițiilor au apărut de-a lungul secolelor și sunt înrădăcinate în circumstanțe regionale și istorice, cum ar fi credințele religioase sau mediul natural. De exemplu, se crede că șopârlele gecko au valoare medicinală în multe țări asiatice, inclusiv în China.

În China, *Feng shui* este un sistem de credințe conform căruia diferite locuri au efecte negative, de exemplu, că o cameră din colțul de nord-vest al unei case este „foarte rea”. În mod similar, numărul 8 este un „număr norocos” în China, astfel încât este mai frecvent decât orice alt număr pe piața imobiliară chineză.

Există multe animale diferite în întreaga lume care au fost legate de superstiții. Europeanii sunt familiarizați cu semnul prevestitor al unei pisici negre care le taie calea. Inginerii de locomotive cred că un iepure care traversează calea ferată aduce ghinion.

Potrivit Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii (IUCN), furnicarul gigantic (*Myrmecophaga tridactyla*) este evitat cu mare atenție de către șoferi în mai multe regiuni ale Braziliei, care nu doresc ca această creatură să treacă prin fața lor și, în consecință, să le aducă ghinion, conform unei superstiții curențe.

Pasărea cunoscută pe continentul nord-american sub numele de Cardinalul Nordic (*Cardinalis cardinalis*) este asociată cu primirea vizitelor din Ceruri, conform folclorului vechi. Numele său fiind legat de cardinalii Bisericii Romano-Catolice, apariția acestei păsări simbolice indică o abordare pozitivă a viitorului și, în general, speranță, așa cum este descris în citatul „Cardinalii apar când îngerii sunt aproape”.

Anumite numere au o semnificație pentru anumite culturi și comunități. Este obișnuit ca anumite etaje să fie omise pe panourile lifturilor și există termeni specifici pentru persoanele cu aversiuni severe față de anumite numere. *Triskaidekafobia*, de exemplu, este frica de numărul 13. În mod similar, numărul 4 este evitat în multe contexte din Asia de Est, din cauza (cvasi)omofoniei dintre cuvintele „patru” (în mandarină, si) și „moarte” (si, în chineză și în limbile influențate de aceasta). Ea este cunoscută sub numele de *tetrafobie* (din greaca veche tetras – „patru” și *phóbos* – „frică”). O superstiție răspândită este frica de numărul 666, considerat numărul fiarei în Cartea biblică a Apocalipsei. Această frică se numește *hexakosioihexekontahexafobie*.

Există multe obiecte legate de superstiții. În timpul Marii Depresiuni, era obișnuit ca oamenii să poarte cu ei o labă de iepure. În timpul pandemiei de coronavirus, oamenii din anumite părți ale Indoneziei își confecționau *tetek melek*, o mască tradițională de casă făcută din frunze de cocos, care era atârnată la uși pentru a-i proteja pe „invadatori”.

Conform superstițiilor, se spune că spargerea unei oglinzi aduce șapte ani de ghinion. Din Roma Antică până în nordul Indiei, oglinzile au fost întotdeauna manipulate cu grijă sau uneori evitate complet.

Potcoavele au fost considerate mult timp norocoase. Opiniile sunt împărțite cu privire la direcția în care ar trebui bătută potcoava. Unii spun că, de fapt, capetele ar trebui să fie îndreptate în sus, astfel încât potcoava să prindă norocul, întrucât capetele îndreptate în jos duc la pierderea norocului; alții spun că ar trebui să fie îndreptate în jos, astfel încât norocul să fie revărsat asupra celor care intră în casă. Marinarii superstițioși cred că, bățând o potcoavă în cuie pe catarg, vasul lor va evita furtunile.

În China, coada șoricelului și carapacea țestoasei sunt considerate norocoase, iar măturile au și ele o serie de superstiții atașate. Se consideră ghinion să folosești o mătură timp de trei zile după Anul Nou, deoarece aceasta va spulbera norocul din acel an.